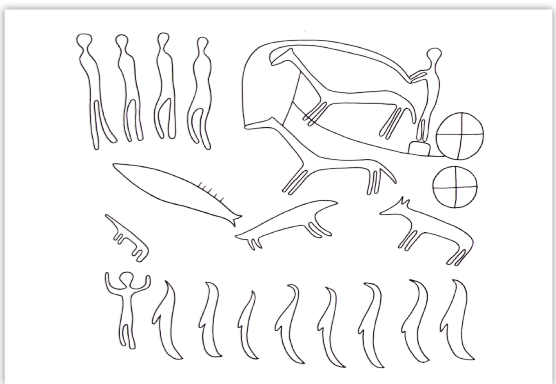
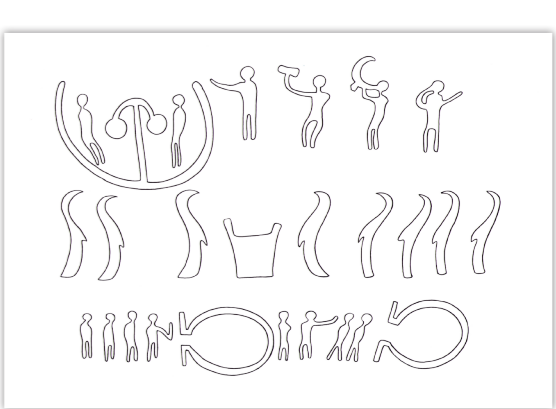


شنگ از دیرباز

طبیعت ایران، شنگ معمولی صفحه یک

شنگ‌ها (otter) متعلق به ۳۰ میلیون سال پیش‌اند. از آنجا که شنگ می‌تواند در محیط‌های طبیعی مختلف سرتاسر جهان زندگی کند دارای اسامی و عناوین گوناگونی است. شنگ معمولی از راسته گوشتخواران است و یکی از شاخص‌های مهم سلامت زیستگاه‌های آبی به حساب می‌آید.



این تصاویر از غاری در جنوب سوئد به دست آمده است. می‌توان بیان کرد که این حیوانات نقش مهمی در زندگی مردمان آن زمان بازی می‌کرده‌اند. وجود شنگ نیز در بین این حیوانات می‌تواند نشان اهمیت آن در گذشته باشد. وجود تعداد زیاد این حیوان در تصاویر نیز گویای همین امر است.

شنگ معمولی در حال شنا

ابتدایی‌ترین تصاویری که از شنگ به دست آمده در محدوده‌ای از اسکاندیناوی و حدودا مربوط به ۳۰۰۰ سال پیش است.

مشخصات ظاهری

طبیعت ایران، شنگ معمولی صفحه دو

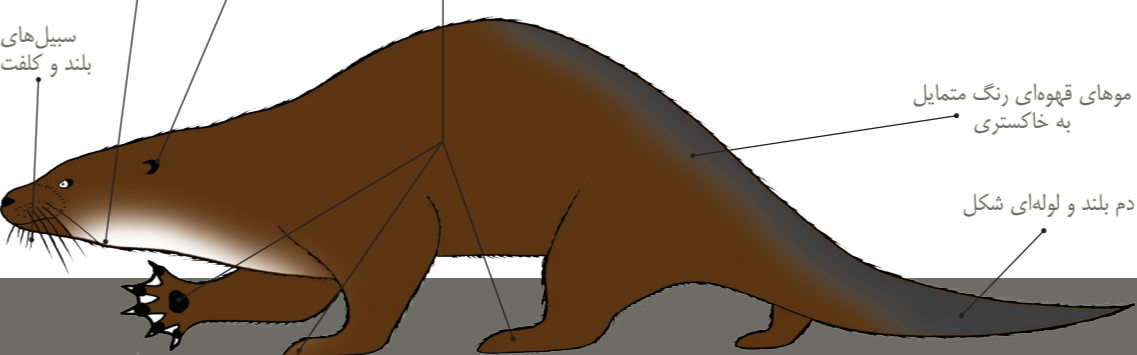
شنگ از جمله حیوانات نیمه‌آبزی است که بدن آن از دو نوع مو (خز) پوشیده است. موهای بلند در حکم موهای محافظ هستند و موهای زیرین کوتاه‌تر و بسیار انبوه بوده و با ایجاد لایه‌ای از هوا همچون عایقی سبب حفظ حرارت بدن شنگ می‌شود. طول بدن –با احتساب دم– معمولاً به بیش از یک متر می‌رسد. وزن این حیوان بنابر جنس و سن متفاوت است و از ۷ کیلوگرم تا ۱۵ کیلوگرم گزارش شده است.



دارای دست‌ها و پا‌های کوتاه و پرده‌دار و همچنین پنج انگشت هستند.



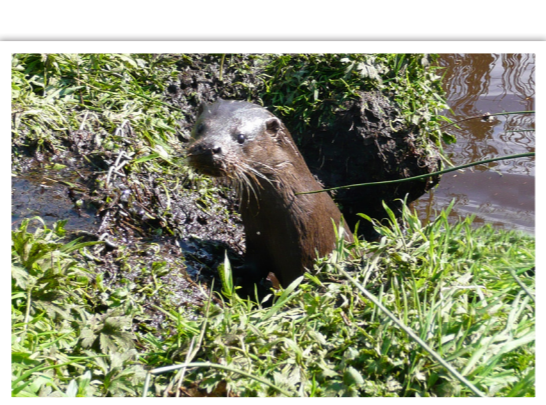
در داخل سرگین شنگ معمولاً استخوان‌های ماهی وجود دارد و دارای بوی خاصی است.



مشخصات زیستی

- شنگ‌ها شب فعال هستند ولی در مناطق امن روزها نیز دیده می‌شوند.
- شنگ‌ها، به استثنای فصل جفت‌گیری و مدتی پس از تولد فرزندان، به صورت منفرد زندگی می‌کنند.
- شنگ معمولاً یک دوره ریزش و تعویض مو در پاییز دارد.
- از ماهی، پرندگان آبی‌زی، تخم و جوجه پرندگان، قورباغه، وزغ، خرچنگ و گاهی مهره‌داران کوچک، سنجاقل و کرم‌ها تغذیه می‌کنند.
- آنها بازیگوش هستند و گاهی بر سواحل گلی یا تل برف روی شکم سر می‌خورند.

- سبیل بسیار حساسی دارند و با استفاده از آن در تاریکی یا آب گل‌آلود به خوبی شنا می‌کنند، حس بویایی و شنوایی قوی، ولی حس بینایی ضعیفی دارند.
- شنگ دارای دهان بزرگ با دندان‌های قوی است که برای صید طعمه و جویدن به آنها نیاز دارد و عمدتاً در شب شکار می‌کنند.
- لانه شنگ (holt): سیستم تونلی با نشانه‌هایی از سرگین، ردپا و… است، که دارای سوراخ تهویه بوده و در بالای سطح آب قرار می‌گیرد و با برگ‌ها و علف‌ها پوشانده می‌شود. یکی از درهای لانه در آب و در عمق تقریبی ۵۰ سانتیمتر قرار دارد.
- شنگ بچه‌های خود را در لانه‌هایی به نام لانه زادآوری به دنیا

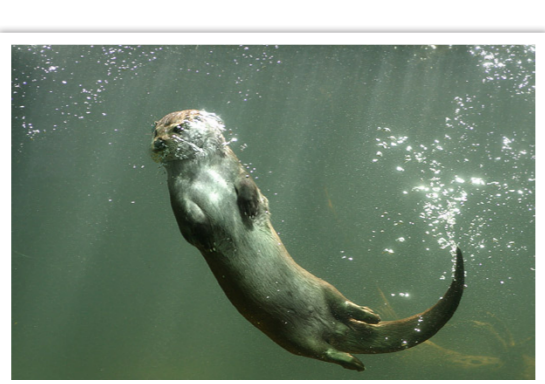


شنگ برای لانه‌سازی از مکان‌هایی چون درزهای درون سنگ‌ها و زیر ریشه‌های درختان بزرگ استفاده می‌کند. آنها لانه‌های خود را در کنار رودخانه به گونه‌ای می‌سازندکه مکانی برای داخل و خارج شدن، غلت خوردن، حمام گرفتن و سرخوردن داشته باشد

عکس از IOSF

در رودخانه‌هایی که فاقد گیاهان بلند جهت پنهان کردن لانه شنگ‌ها و محل استراحت است جمعیت شنگ‌ها کاهش می‌یابد.

شنگ‌ها پس از شکار طعمه، آن را در خشکی می‌خورند. شکار و تغذیه را در زمان‌های مختلفی از روز انجام می‌دهند و مصرف روزانه آنها تقریباً یک کیلوگرم است.



شنگ حیوان طویل با بدنی قابل انعطاف است که برای زندگی در آب سازگاری یافته است. این گونه شناگر خوب و صیاد ماهری است آنها با استفاده از حرکات پاهای عقبی، که جهت سهولت در حرکت، پرده‌دار هستند و با نوسان بدن و دم شنا می‌کنند.
عکس از Jiri Bohdal

- می‌آورد که معمولاً یافتن آن سخت است. شنگ‌ها بر خلاف حالت معمول در درب ورودی این لانه‌ها سرگین دفع نمی‌کنند.
- شنگ شناگر خوب و صیاد ماهری است. در شنا کردن از چهار دست و پای خود و همچنین از دم به عنوان سکان استفاده می‌کند.
- معمولاً دارای آوای خاصی هستند و مبنای گفتگوی آنها هشدار و یا جفتگیری است.
- آنها دارای یک جفت غده تولید بو در ناحیه مخرج زیر دم هستند که بوی تندى دارد و اغلب از طریق پاشیدن این بو بر روی سرگین با سایر شنگ‌ها ارتباط برقرار می‌کنند. از این مکانیسم برای تعیین محدوده قلمروشان نیز استفاده می‌کنند. شنگ‌ها بوی مخصوص خود را دارند.
- در تمام فصول سال قادر به جفتگیری است ولی معمولاً در فصل زمستان جفتگیری می‌کنند.
- مدت آبستنی آنها حدود دو ماه است و معمولاً ۲ تا ۳ بچه به دنیا می‌آورند. بچه‌ها عموماً در بهار و یا اواخر پاییز متولد می‌شوند.
- بچه شنگ بعد از دو ماه از لانه خارج می‌شود و شنا را شروع می‌کند، اما تا ۶ ماهگی به مادر وابسته است و اغلب تا یک سالگی با مادر خود می‌ماند.
- عمر آنها در اسارت ۲۲ سال و در طبیعت حدود چهار سال است.

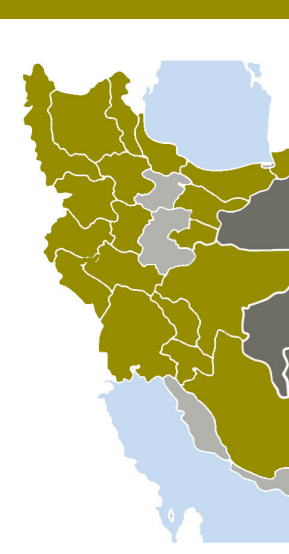
زیستگاه شنگ

شنگ‌ها در بسیاری از زیستگاه‌های آب شیرین یا نواحی ساحلی زندگی می‌کنند. آنها از جمله پستاندارانی هستندکه پراکندگی بسیار وسیعی دارند و می‌توان آنها را در اطراف رودخانه‌ها، دریاچه‌ها، نهرها، استخرهای پرورش ماهی، تالاب‌ها، غارها، مزارع برنج، سواحل سنگی و کانال‌های آبیاری پیدا کرد. این حیوان از انواع پناهگاه‌ها از جمله درز سنگ‌ها و زیر ریشه درختان بزرگ برای زندگی استفاده می‌کند. شنگ‌ها به دلیل گستردگی پراکنش در هر جای دنیا، به جز قطب جنوب و استرالیا، زندگی می‌کنند. شنگ‌ها در ایران نیز وجود دارند و از جمله محل‌های سکونت آنها تالاب پریشان، تالاب شادگان در خوزستان و … است.

تالاب پریشان: در حدود ۱۵ کیلومتری شرق کازرون در دل رشته کوه‌های زاگرس، در استان فارس قرار گرفته و دارای مساحت تقریبی ۴۲۰۰ هکتار است. اطراف این تالاب را زمین‌های زراعی احاطه کرده‌اند. حدود ۱۸ روستا در اطراف این تالاب قرار گرفته است. این منطقه در بخش نیمه خشک ایران قرار دارد و دارای زمستان‌های معتدل، کوتاه و تابستان‌های طولانی گرم و خشک است. بخش عمده بارش‌ها در ماه‌های پاییز تا بهار رخ می‌دهد. دریاچه پریشان دریاچه‌ای غنی از نظر تنوع‌زیستی است و انواع گونه‌های گیاهی و جانوری را در بردارد. این تالاب از نوع دریاچه‌ای بوده، و یکی از زیباترین دریاچه‌های کشور است. همچنین به عنوان تالاب بین‌المللی و منطقه مهم پرندگان (IBA) در خاورمیانه به حساب می‌آید. این تالاب در سال‌های اخیر دچار خشکسالی شده است. سوزاندن نی، فعالیت‌های کشاورزی، ورود فاضلاب‌های روستایی و پساب‌های کشاورزی و زباله‌ها به آن و … از

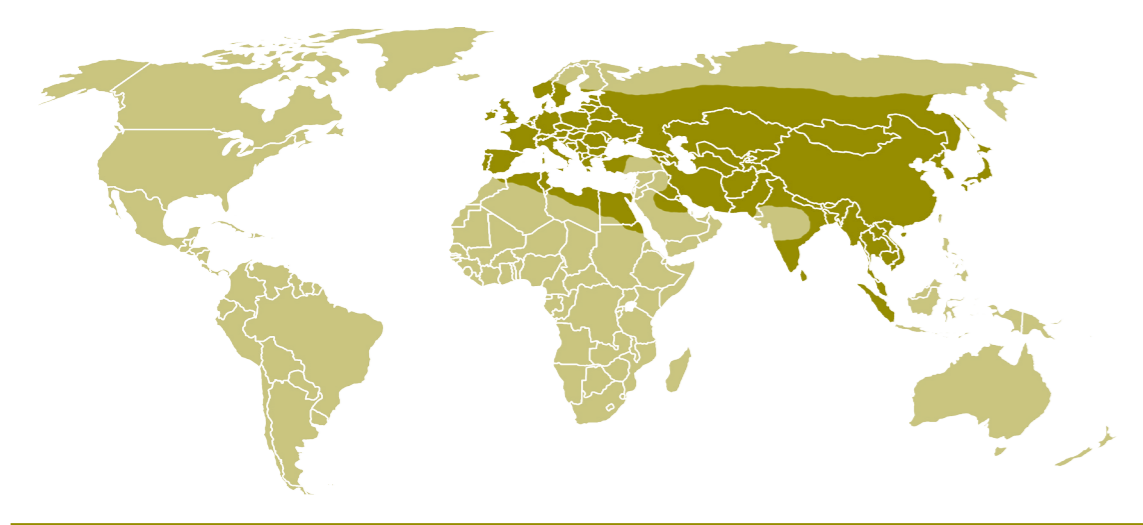
شنگ معمولی در حال شنا

طبیعت ایران، شنگ معمولی صفحه چهار



- شنگ احتمالاً در این مناطق وجود دارد.
- مناطقی که شنگ در آن وجود ندارد.
- در این مناطق شنگ یافت می‌شود.

جمله تهدیدات آن به شمار می‌رود. در حال حاضر تالاب بین‌المللی پریشان یکی از مهمترین زیستگاه‌های شنگ معمولی است.
* مناطق زیستگاهی مهم پرندگان (Important Bird Area)



پراکنش شنگ معمولی در جهان: شنگ در محیط‌های طبیعی مختلفی در سرتاسر جهان قادر به زیستن است. بر اساس بررسی‌های انجام شده شنگ‌ها نسبت به سایر پستانداران از پراکنش وسیعی در جهان برخوردارند؛ و می‌توان آنها را در اروپا، آسیا، خاورمیانه، شمال آفریقا، آسیا و … مشاهده کرد.

طبیعت ایران، شنگ معمولی صفحه سه

گونه‌های متفاوت سنگ در جهان

طبیعت ایران، سنگ معمولی صفحه پنج



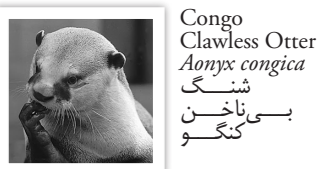
Giant Otter
Proronura brasiliensis
سمور بزرگ
برزیلی



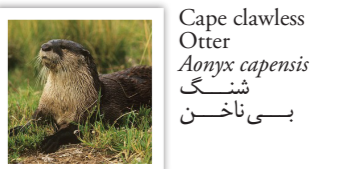
Neotropical Otter
Lontra longicaudis
سنگ
رودخانه‌ای
نواحی
نو تروپیکال



American River Otter
Lontra Canadensis
سنگ
رودخانه‌ای
شمالی



Congo Clawless Otter
Aonyx congica
سنگ
بی‌ناخن
کنگو



Cape clawless Otter
Aonyx capensis
سنگ
بی‌ناخن



Sea Otter
Enbydra lutris
سمور
دریایی



Asian Small Clawed Otter
Amblyonyx cinereus
سنگ
پنجه کوتاه
آسیایی



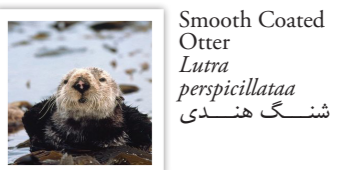
Spotted Necked Otter
Lutra maculicollis
سنگ
گلو خالدار



Southern River Otter
Lontra provocax
سنگ
رودخانه‌ای
جنوبی



Hairy Nosed Otter
Lutra sumatrana
سنگ
بی‌منی‌مودار



Smooth Coated Otter
Lutra perspicillata
سنگ
هندي



Marine Otter
Lontra felina
سمور آبی
(گره دریایی)



تهدیدات

عواملی که سنگ معمولی را در لیست گونه تهدید پذیر قرار داده است می‌توان به دو دسته تقسیم کرد:

عوامل تهدید کننده طبیعی:

این عوامل تهدید کننده عمدتاً به سبب برخورد درون گونه‌های اتفاق می‌افتد. به عنوان مثال حمله سنگ‌ها به هم و گاز گرفتن یکدیگر و جراحت برداشتن آنها. این اتفاقات می‌تواند در سنگ معمولی به صورت یک زخم دردناک ناشی از گاز گرفتن سنگ دیگر در ناحیه سر و پاها اتفاق افتد که این خود باعث عفونت و ایجاد بیماری‌های مختلف در نتیجه از بین رفتن آنها گردد.

عوامل تهدید کننده غیر طبیعی:

در هر مقطع از زمان عوامل تهدید کننده غیر طبیعی تغییر می‌کند و بر حسب نیازهای بشری و نوع پیشرفت صنعت این عوامل شدیدتر و ناپهنجارت‌تر می‌شود:

- شکار بی‌رویه که می‌تواند به مقاصد گوناگونی انجام گیرد:
- شکار غیر مجاز به منظور استفاده از خز و پوست
- به عقیده برخی از پرورش دهندگان ماهی، یکی از مهمترین گزینه‌های خوراک سنگ ماهی است لذا به منظور حفظ ذخایر ماهی خود آن را شکار می‌کنند.



سوزاندن نی و توسعه زمین‌ها و فعالیت‌های کشاورزی در نواحی رودخانه‌ای و دریاچه‌ای باعث از بین رفتن زیستگاه سنگ گردیده که این امر موجب کاهش جمعیت آن شده است.

عکس از طاهر قدیریان

به علل مختلف از جمله کم شدن طعمه، شکار بی‌رویه، آلودگی ناشی از سموم کشاورزی، آلودگی صنعتی جمعیت سنگ رو به کاهش است و در بعضی از مناطق به کلی نابود شده است.

وضعیت کنونی سنگ

در حال حاضر سنگ معمولی در اکثر اکوسیستم‌های آبی ایران اعم از رودخانه، تالاب، آب پشت سد‌ها و ... زندگی می‌کند. اگرچه این گونه دارای پراکنش وسیعی است ولی با تهدیدات موجود روزه‌روز از جمعیت آن کاسته می‌شود. میل انسان به فروش خز و پوست آن بخصوص در مناطق شمالی و غرب ایران عرصه را بر آن تنگ نموده و بی‌رحمانه شکار می‌شود. در طی سال‌های اخیر به دلیل کمبود آب و خشکسالی تالاب‌هایی همچون پریشان این حیوان با کمبود غذا روبه‌رو شده است.

توسعه و احداث راه‌ها و راه یافتن بخش عمده‌ای از آلودگی‌ها به تالاب‌هایی مانند شادگان در استان خوزستان زندگی این گونه را مورد تهدید قرار داده است.

ساکنان کنار تالاب‌ها، مانند تالاب امیرکلاهی در استان گیلان، جهت تامین آب زمین‌های کشاورزی دست به احداث کانال‌هایی زده‌اند و استفاده بیش از حد، از آب این تالاب‌ها سبب کاهش آب آن شده و در نتیجه موجب ایجاد ناامنی برای زندگی سنگ شده است. علاوه بر این تعداد فراوانی از عوامل تخریب در اکوسیستم‌های آبی ایران رواج یافته، که این گونه را با کمبود آب، پناهگاه و غذا روبه‌رو نموده است. با توجه به کاهش جمعیت و زیستگاه‌های بسیار محدود باقی‌مانده، سنگ معمولی بوسیله اتحادیه جهانی حفاظت از طبیعت منابع طبیعی (IUCN) به عنوان گونه تهدیدپذیر شناخته شده است که در صورت عدم توجه و حفاظت در آینده نزدیک در لیست گونه‌های در آستانه



سنگ گونه با ارزش حیات وحش بیشتر از سایر گونه‌ها در معرض خطر ناشی از تخریب زیستگاه به وسیله فعالیت انسانی قرار دارد. نابودی این گونه باعث نابودی سایر جانورانی که به صورت زنجیروار وابسته به آن هستند نیز می‌گردد.

طبیعت ایران، سنگ معمولی صفحه آخر

انقراض قرار خواهد گرفت. این وضعیت، مسئولیت سنگینی را برای حفاظت و نگهداری این گونه بر دوش ما گذاشته است.

ما انسانها باید یاد بگیریم در کنار توسعه شهرها، احداث جاده‌ها و زیر کشت بردن زمین‌ها حرمت شکل‌های دیگر حیات را نگه داریم. ●

منابع:
ضیایی، هوشنگ. ۱۳۷۸. راهنمای صحرایی پستانداران ایران کانون آشنایی با حیات وحش
حمزه پورما، ۱۳۸۵. پژوهشی درباره وجود، توزیع و تراکم سنگ معمولی (Lutra lutra) در منطقه شکار ممنوع درفک، استان گیلان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران. 2006, Karami, M., Mirzaee, R., Hamzehpour, M., Status of Lutra lutra in Iran. International Otter Survival Fund (IOSF) www.otter.org http://www.iucnredlist.org http://www.arkive.org/threatened-species



طرح حفاظت از تالاب‌های ایران
تلفن: ۰۲۱۸۸۲۴۱۶۵۸ (۰۹۸۲۱)
wetlands.environment.ir | infowetlands@yahoo.com



طرح سرزمین PLAN4theLAND
گروه گردآوری:
فائزه مرادی، سارا ارجمندنیا، مهسا عاطفه، آذر صدقاتی خیام
طراح گرافیک: پویان محسنی‌نیا
تصویر ساز: نوشین شمس
ویراستار: سحر مازیار
بها همکاری: منبا حمزه‌پور (علمی)، حامد مشیری
تاریخ انتشار: آبان ۱۳۸۸

آدرس: ایران - تهران ۱۶۸۹۷۳۳۷۶
تلفن: ۰۲۱۲۲۸۲۳۲۸۹ (۰۹۸۲۱)
www.plan4land.org
info@plan4land.org



وضعیت حفاظتی سنگ معمولی در جهان

منقرض شده EX

گونه‌های باقی مانده در اسارت EW

در آستانه انقراض CR

در معرض خطر EN

آسیب پذیر VU

تهدید پذیر NT

نگرانی کمتر LC

اطلاعات کافی نیست DD

وضعیت گونه ارزیابی نشده NE

طبیعت ایران Common Otter سنگ معمولی

